

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นกลยุทธีหนึ่งสำหรับการพัฒนาประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา ประเทศไทย ได้มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพคนทุกกลุ่มอายุ เฉพาะอย่างยิ่งประชากรในวัยเรียน ได้ขยายการศึกษาภาคบังคับและเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและหลากหลาย ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124. 2550 : 15) มาตรา 52 วรรค 1 ให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ มาตรา 52 วรรค 2 เด็ก เยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยปราศจาก การใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณี เหตุดังกล่าว มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม พัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน การศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ จัดให้มีแผนการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝัง ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124. 2550 : 15)

ฉะนั้น การจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนมีการปฏิรูปโดยยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สาธารณการเรียนรู้เน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองและสังคมตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง การปกครอง ความรู้และทักษะทางด้าน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ กระบวนการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-10)

การพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาซึ่งมีการศึกษาถึงเรื่องพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมนั้นทำให้เกิดพฤติกรรมของคนเปลี่ยนไปทั้งในแง่ดีหรือร้ายได้ องค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียนรู้ นั้นประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้แก่ ด้านสติปัญญา ด้านสุขภาพ ด้านวิธีการเรียน ด้านภูมิหลังของครอบครัว ด้านทัศนคติ ด้านภาษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและสังคม และส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา ได้แก่ ด้านการบริหาร การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ผู้บริหาร และด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนประกอบด้วย อุปกรณ์การสอน วิธีสอน ตำรา หลักสูตร เนื้อหาวิชา อาคารสถานที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ภายใน สถานศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และควรหาวิธีจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเรียนเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น เพราะว่าเด็กทุกคนมีความแตกต่างกันจะเรียน ได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544: 2) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 10-11) และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียน

มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนรู้การสอน
 ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับ
 ชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
 2549 : 6-8)

โรงเรียนแกคำวิฑายการ มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้น
 ที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 ให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ใน
 กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัด
 สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น
 ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ
 การจัดการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

และผลจากการประชุมสัมมนาครู โรงเรียนแกคำวิฑายการ เพื่อรองรับการประเมิน
 ภายนอก รอบสาม เมื่อวันที่ 15-16 มีนาคม 2554 ที่ ห้องโสตทัศนศึกษา ที่ประชุมได้กำหนด
 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนแกคำวิฑายการ ไว้ว่า “พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ มี
 สภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
 มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีคุณธรรม จริยธรรม ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
 อย่างมีความสุข บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในปีการศึกษา 2556” จาก
 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่กำหนดขึ้น สรุปได้ว่า โรงเรียนได้มองเห็นความสำคัญในการจัด
 สภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ถือเป็นหนึ่งในนโยบายที่มีความสำคัญลำดับ
 ดันๆที่จะดำเนินการให้เป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (โรงเรียนแกคำวิฑายการ.
 2553 : 5)

จากสภาพปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนแกคำวิฑายการ ผู้วิจัยได้เห็น
 ความสำคัญและความจำเป็นของสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง
 ทางตรงและทางอ้อม จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็น
 สำคัญโรงเรียนแกคำวิฑายการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อนำ
 ผลการวิจัยไปเป็นข้อมูล สารสนเทศประกอบการกำหนดนโยบาย แผนหรือ โครงการ
 ปรับปรุงพัฒนาการจัดการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตามเพศ และสถานภาพ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

สมมติฐานการวิจัย

1. การจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตามเพศ และสถานภาพ ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ประชากร คือ ครูและนักเรียน โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 288 คน ได้แก่ ครู จำนวน 21 คน นักเรียนจำนวน 267 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู และนักเรียน โรงเรียนแกคำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย กำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้แก่ ครู จำนวน 20 คน นักเรียนจำนวน 155 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 175 คน

1.3 ตัวแปรในการวิจัย

1.3.1 ตัวแปรอิสระ คือ

1) เพศ

1.1) ชาย

1.2) หญิง

2) สถานภาพ

2.1) ครู

2.2) นักเรียน

1.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วย 6 ด้าน

1) ด้านการบริหาร

2) ด้านหลักสูตร

3) ด้านการจัดการเรียนการสอน

4) ด้านบุคลากร

5) ด้านสื่อการเรียนการสอน

6) ด้านอาคารสถานที่

2. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อเสนอแนะในจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนแกด้าวิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชชมศึกษา เขต 26 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้มีนโยบาย แผนหรือโครงการในการพัฒนาสภาพแวดล้อม รวมถึงรูปแบบ วิธีการที่ส่งเสริมให้ครู นักเรียน ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสภาพแวดล้อม มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

3. สภาพแวดล้อมด้านหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ มีความเหมาะสมกับความสามารถและความถนัดของผู้เรียน มีความสอดคล้องกับระยะเวลาเรียน เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับชั้น มีการปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตร นำภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียน จัดเนื้อหาของรายวิชาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสถานการณ์ โดยคำนึงถึงความสามารถและความถนัดของผู้เรียน เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้สื่อการเรียนการสอนตามความเหมาะสม นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติจริงตามธรรมชาติของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์และประเมินผลตามเกณฑ์มาตรฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5. สภาพแวดล้อมด้านบุคลากร หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ครู นักเรียนเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบแนวปฏิบัติ ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน สามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เสียสละเวลาส่วนตัวเพื่องานส่วนรวม และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

6. สภาพแวดล้อมด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้มีสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอับความต้องการของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ ทำให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนผลิตสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ครูให้คำแนะนำการใช้สื่อการเรียนการสอน จัดทำเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น และมีการซ่อมแซม บำรุงรักษา

7. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้มีพื้นที่ บริเวณห้องเรียน ห้องปฏิบัติการมีจำนวนเพียงพอ จัดบรรยากาศภายในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ มีโรงอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ จัดภูมิทัศน์ของโรงเรียนได้สะอาดและสวยงาม มีการให้บริการของห้องสมุด ห้องพยาบาล มีสนามกีฬาและอุปกรณ์กีฬา อย่างเพียงพอ

8. ครู หมายถึง ครูโรงเรียนแกคำวิฑายาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26

9. นักเรียน หมายถึง นักเรียน โรงเรียนแกคำวิฑายาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

